

DOBBANTÓ PROGRAM

1. KÖTET

A NAT-MŰVELTSÉGTERÜLETEK MODULJAI I.

Matematika • Természetismeret • Társadalom- és jelenkorismeret

Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány
2010.

1. KÖTET

A NAT-MŰVELTSÉGTERÜLETEK MODULJAI I.

Matematika • Természetismeret • Társadalom- és jelenkorismeret

A program szakmai vezetője: Bognár Mária

A modulok szerzői:

Mayer József (Társadalom- és jelenkorismeret)

Nahalka István (Természetismeret)

Ruzsinszkiné Lukácsy Margit (Matematika)

Wagner Éva (Természetismeret)

A modulok kialakítását segítő alkotószervező munkacsoport tagjai:

Barlai Róbertné, Gaskó Krisztina, Golnhofer Erzsébet, Vargáné Mező Lilla

Programfejlesztési konzulens: Gönczöl Enikő

Olvasószervező: Szerencsés Hajnalka

ISBN 978-615-5043-00-0

Kiadja: Foglyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány, Dobbantó Projektiroda

Felelős kiadó: Kovács Gábor, a Kuratórium elnöke

Grafikai terv: Rubik Anna

Nyomdai előkészítés: Compdoc Kft.

Nyomda: Visit Nyomdaipari és Kereskedelmi Kft.

A program a Munkaerő-piaci Alap képzési alaprész központi keretéből, az Oktatási és Kulturális Minisztérium és a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet támogatásával valósul meg.

BEVEZETŐ

A **Dobbantó program közvetlen célja** egy olyan szakiskolai előkészítő program kialakítása, illetve megvalósítása, amely a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének zavaraival küzdő, iskolai tanulmányaik során sok akadállyal szembekerülő, 8. osztályt végzett diákok számára biztosít **egyéni ütemterven alapuló képzést**. Az egyéves időtartamú program mindenekelőtt arra akarja felkészíteni őket, hogy a korábbinál sikeresebben tudjanak részt venni a közismereti oktatásban és a szakmai képzésben. **A program közvetett célja**, hogy a magatartási és tanulási zavarokkal küzdő, a sajátos nevelési igényű, s az iskolarendszerű oktatásban lemaradó vagy a rendszerből már kisodródott 15–25 éves fiatalok számára kínáljon esélyt a sikeres életút megtalálásához – a szakiskolai képzésbe való bekapcsolódás vagy a számukra megfelelő munkaterületek megtalálása révén.

A **Dobbantó tartalma** tehát három komponens szerves egységéből áll:

- A programban **kompetencia alapú fejlesztés** történik, amelynek célja a szocializációs, a tanulási utak sajátos, komplex támogatása, hogy megalapozzák a diákok tanulási sikereit és a cselekvőképes, saját életpályájukért felelős, eredményesen tenni tudó és akaró személyiséggé válást.
- A kompetencia alapú fejlesztés részeként különös figyelem fordul a munka világa felé vezető híd kiépítésére, az **életpálya-építés alapjainak lerakására**, hiszen a gyorsan változó posztindusztriális körunkban elveszítette létjogosultságát az a szemlélet és gyakorlat, amely szerint a fiatal 14–18 éves kora között választ egy pályát (szakmát, foglalkozást), amely szinte visszafordíthatatlanul meghatározza egész életútját, és nyugdíjazásáig biztos munkahelyen tevékenykedik a választott szakmában.
- Az egyéni ütemterv szerinti program a személyre szabott pedagógiai gyakorlat kialakítását feltételezi, tehát a programot alapvetően a diákok egyéni szükségleteit, fejlődését figyelembe vevő rugalmas pedagógiai határendszer biztosítása jellemzi az iskolában és az iskolán kívüli tanulási helyzetekben.

A Dobbantó **megvalósításának alapelvei** a következők:

- A program minden bekapcsolódó intézményt a saját helyzetében segít és támogat abban, hogy adott feltételrendszere mellett a lehető legeredményesebben valósítsa meg a Dobbantó csoportban a diákok tanulási sikereit elősegítő programcsomagot, alakítsa ki és terjessze el a csoportban és az intézmény minél nagyobb részében a személyre szóló pedagógiai gyakorlatot, azaz az **intézményfejlesztést** támogatja.
- A program kiemelt figyelmet fordít arra, hogy a részt vevő intézményekben hosszú távon érvényesülő formákat, működésmódokat, elkötelezettségeket, tudásokat sikerüljön kialakítani, azaz a fejlesztés eredményei intézményesüljenek, maradandóak, fenntarthatóak legyenek.
- A program megvalósításának filozófiája valamilyen érintett szereplő tekintetében a mindenkivel szembeni alapvető **bizalom, a teljesíthető elvárások támasztásán** és ezzel párhuzamosan a **segítség-támogatás** hármásán alapul.

A MODULRENDSZERŰ PROGRAMCSOMAG

A Dobbantó program keretében egy oktatási programcsomag készül, amely magában foglalja a **Dobbantó pedagógiai rendszerének koherens elemeit**. Az oktatási programcsomag **változatos felhasználási lehetőségeket kínál, rugalmasan alkalmazható** annak érdekében, hogy a felhasználók alkalmazkodni tudjanak a körülményekhez, illetve a különböző tanulói igényekhez. A programcsomagra jellemző a moduláris építkezés. A **modulszerkezetű** programcsomag moduljai, részmoduljai relative önálló egységek. A modulok „a tanítás-tanulás megtervezését-megszervezését segítő, választható dokumentumok, szakmai eszközök rendszere”. Változatos sorrendben szerepelhetnek a tanítás folyamatában, megváltoztathatók, az egyik elembe alkalmazott ötlet, megoldás áttehető más szerkezeti elemekbe is, gazdagítva azokat. Az oktatási

programcsomag az adott tanulócsoporthra adaptálható, anélkül, hogy alapvető céljai sérülnének, lehetséges a folyamatos bővítés, a majdnem minden modulon belül meglévő változatokból történő válogatás.

Az oktatási programcsomag a hagyományosabb, jogi szabályozó feladatot ellátó tantervekhez viszonyítva lényegesen **részletesebb és konkrétabb**. Megadja a pedagógus számára, hogy milyen konkrét megoldásokat alkalmazhat egy-egy tanítási részfeladat során, ehhez megadja a lépéseket, s ha szükséges, ezeket meg is magyarázza, illetve megadja hozzájuk a szükséges eszközöket. Integrálja a tartalom és a ténylegesen elkészítendő eszközök leírását, sőt a programcsomag részeként az alkalmazó pedagógusok számára rendelkezésére bocsátja magukat az eszközöket (feladatlap, munkafüzet, portfólió stb.).

A Dobbantó programban moduloknak nevezzük azokat az általában 25, változatokkal maximum 50 tanórás tanítási egységeket, amelyek egy-egy műveltségi területhez vagy az alapvető életpálya-építési és munkavállalói kompetenciákhoz, illetve konkrétan a munka világával kapcsolatos ismeretekhez, tapasztalatokhoz kapcsolódnak. A részmodul nem más, mint **egy tartalmilag relatíve elhatárolható oktatási egység tanításának, e tanítás körülményeinek, tanítási környezetének a leírása**.

A DOBBANTÓBAN MEGJELENŐ KOMPETENCIÁK ÉRTELMEZÉSE, KIVÁLASZTÁSA

A sokféle, változó és gazdagodó értelmezés közül a programban a kompetenciát a következőképpen értelmezzük: **képesség komplex feladatok adott kontextusban való megoldására**.

A kompetencia a **tudás, készségek és attitűdök egy-egyisége**, amellyel mindenkinek rendelkeznie kell ahhoz, hogy személyiségét kiteljesítse és fejleszthesse, be tudjon illeszkedni a társadalomba és foglalkoztatható legyen. A kompetenciák három fontos sajátossága:

- **transzferábilisak:** számos szituációban és kontextusban alkalmazhatók;
- **többfunkciósak:** különféle problémák, feladatok megoldására használhatók;
- a későbbi tanulás és munka **előfeltételei**.

A **kompetencia alapú fejlesztés** az oktatási tartalomról, a tananyagról **a hangsúlyt a „személyes” és a szociális kompetenciákba beágyazódó tudásra he-**

lyezi. Természetesen ez nem jelenti a tartalom, az ismeretek elhagyását, de átstrukturálását igen.

A kompetenciák kiválasztásánál figyelembe vettük, hogy az iskolából kimaradó, lemorzsolódó fiatalok alapvetően tanulási, kommunikációs, szociális, alapvető munkavállalói és életpálya-építési, valamint a munkavégzéssel kapcsolatos specifikus kompetenciák területén igényelnek támogatást. E kompetenciák fejlesztését néhány nélkülözhetetlennek tartott tartalmi területhez kapcsolódóan látjuk megvalósíthatónak: anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikáció, matematikai, természetismereti, társadalom- és jelenkor-ismereti, alapvető munkavállalói és szakmaismeret. E tartalmi területekhez készültek a Dobbantó modulok, melyek néhány kompetencia fejlesztésére kiemelten is fókuszálnak (ezt a fejlesztési/fejlődési folyamatot támogatja meg az egyéni fejlesztési terv, valamint a tanár- és diákkártyák).

A DOBBANTÓ PROGRAMBAN ELŐTÉRBE ÁLLÍTOTT KOMPETENCIÁK ÁTTEKINTŐ TÁBLÁZATA

Kommunikációs kompetenciák

<p>1. A kommunikáció mint társadalmi érintkezési forma</p>	<p>A mindennapi élethelyzetekben felismeri a kommunikációs helyzeteket, szándékokat, ezek társas törvényszerűségeit hatékonyan alkalmazza.</p>
<p>2. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása</p>	<p>Ismeri a verbális és nem verbális kommunikáció alapvető sajátosságait, a kettő közötti ellentmondásokat észleli, és társadalmilag elfogadott szabályok mentén, a beszédpartnerrel együttműködve oldja fel.</p>
<p>3. Olvasás, írott szöveg megértése</p>	<p>Különböző írott szövegeket értően olvas: tömören, saját szavaival összefoglalja az olvasottak lényegét, és kérdéseket fogalmaz meg a szöveggel kapcsolatban.</p>
<p>4. Írás, szövegalkotás</p>	<p>A nyelvtani szabályok megfelelő alkalmazásával, a célhoz illeszkedően fejezi ki gondolatait írásban.</p>
<p>5. Vizuális, képi kommunikáció</p>	<p>Széleskörűen ismert, társadalmilag elfogadott képi jelrendszereket értelmez. Írott szövegben ábrákat, képeket, táblázatokat értelmez, az általa írott szöveget saját ábrákkal, képekkel, táblázatokkal egészíti ki.</p>
<p>6. Elektronikus média útján történő kommunikáció</p>	<p>A különböző elektronikus csatornákon megjelenő információkat értékelő-értelmező viszonyulással kezeli, azokban saját értékrendjének megfelelően tudatosan válogat. Lehetőségeihez mérten kommunikációt is kezdeményez, törekszik az alapszintű felhasználó kompetenciák megszerzésére.</p>
<p>7. Művészeti tevékenységekben megnyilvánuló kommunikáció</p>	<p>Nyitott a különböző zenei, vizuális, mozgásos művészeti alkotások iránt, ezeket önmaga számára értelmezi, és saját érdeklődésének, lehetőségeinek megfelelően önkifejezésre is alkalmazza.</p>
<p>8. A kommunikáció értékelése</p>	<p>Érti és értelmezi a kommunikációs partnerek célját és szándékát, vita esetén pró és kontra érveket sorakoztat fel. Kommunikációs helyzetekben kritikai gondolkodást alkalmaz.</p>

Tanulási kompetenciák

<p>1. Önmagáról mint tanulóról alkotott elképzelések</p>	<p>A diák önmagára tanuló egyénként tekint, önértékelésének, énképének szerves részét képezik a saját magáról mint tanulóról alkotott árnyalt és pozitív elképzelései.</p>
<p>2. A tanulásról alkotott elképzelések</p>	<p>A tanulást egész életen át tartó és az élet minden területére kiterjedő folyamatnak tekinti, amely fejlődési lehetőségeket rejt magában, és amelyben ő, tehát a tanuló egyén aktív és konstruktív szerepet tölt be.</p>
<p>3. A tanulási folyamat tervezése és szervezése</p>	<p>A tanulást menedzseli, tanulási tevékenységét egészben, folyamatként szemléli, megtervezi annak szakaszait, körülményeit, és azokat oly módon szervezi meg, hogy tanulása sikeres és hatékony legyen.</p>
<p>4. Tanulási források keresése</p>	<p>Felkutatja a tanulási céljai eléréséhez szükséges és lehetséges forrásokat, azok között tudatosan válogat, a számára lényeges forrásokat kiemeli, elemzi és értékeli.</p>
<p>5. Tanulási források feldolgozása</p>	<p>A tanulás során kiválogatott forrásokat értelmezi, a szükséges mértékben megjegyzi, elsajátítja, ezáltal készségeit, képességeit fejleszti, nézeteit formálja.</p>
<p>6. Tanulási források felhasználása</p>	<p>A megtanult, elsajátított ismereteket, a tanulás során felhasznált tapasztalatokat, a fejlesztett képességeket, készségeket a tanulás céljának megfelelően, a tanulás konkrét kontextusában, illetve attól eltérő tanulási és hétköznapi helyzetekben kipróbálja, alkalmazza, gyakorolja, a tanulás eredményeit nézetei alapján értelmezi.</p>
<p>7. Tanulási módszerek ismerete, alkalmazása, értékelése</p>	<p>Különböző tanulási módszereket, technikákat, stratégiákat ismer, ezek közül többet kipróbál, és a számára hatékonyakat tanulási helyzetekben tudatosan használja.</p>
<p>8. A tanulási folyamat értékelése</p>	<p>Tanulására folyamatosan reflektál, konkrét tanulási teljesítményét reálisan és árnyaltan értékeli, a tanulást pedig fejlődésként értelmezi.</p>

Szociális kompetenciák

1. Pozitív énkép kialakítása és fenntartása	Azonosítja erősségeit, fejlesztendő területeit, érdeklődési köreit és a kedvelt, számára motiváló tevékenységeket. Ezek alapján pozitív énképet és önértékelést alakít ki és tart fenn, amely támogatja szakmai kiteljesedését, magabiztos fellépését.
2. Másokkal történő pozitív és eredményes interakció	Mások érzelmeinek, gondolatainak, személyiségének, nézőpontjának azonosításával és tiszteletben tartásával a társadalomban elfogadott általános szabályok ismeretében asszertív módon kommunikál, másokat meghallgat, kezdeményez, segítséget nyújt, konfliktust old meg, együttműködik, páros és csoportos tevékenységekben építő módon vesz részt.
3. Az egész életen át tartó fejlődés és változás	Ismeri és értelmezi a fejlődés és változás fogalmait saját életére nézve, ki tudja fejezni az általuk keltett érzéseket és érzelmeket, felismeri, mikor van szüksége segítségre. Szükség esetén segítséget kér, és tudja, hova fordulhat segítségért.

Alapvető munkavállalói és életpálya-építési kompetenciák

<p>1. A munkalehetőség keresésével, megtartásával és megteremtésével kapcsolatos kompetenciák</p>	<p>Ismeri és alkalmazza az álláskeresési technikákat, amelyek során a munkavállalással kapcsolatos dokumentumok beszerzését és kezelését adekváтан megvalósítja. Ismeri az információkeresés és -szerzés módjait, hiányzó információt azonosít. Munkavállalói érdekeit a törvénynek megfelelően asszertívan képviseli.</p>
<p>2. Az életpálya fejlődését támogató döntéshozatal</p>	<p>Céljai eléréséhez alternatív utakat azonosít, amelyek közül azok előnyeinek és hátrányainak mérlegelésével választ. Az életpálya-építést választások sorozataként értelmezi. Önmagára és másokra nézve figyelembe veszi választásainak következményeit a döntéshozatali folyamatban, és saját értékeit tiszteletben tartó és saját céljait támogató döntéseket hoz.</p>
<p>3. A magánélet és a munka közötti egyensúly fenntartása</p>	<p>Az egészséges életvitel szempontjait érvényesítve tart egyensúlyt a magánélet és a munkahelyi szerepek között, felismerve ezen szerepek egymást kiegészítő voltát. Az életpálya során dinamikusan változó szerepek rugalmas alkalmazkodást igényelnek, s ha e szerepek mégis ütköznek, hatékony megoldásokat, stresszkezelési technikákat alkalmaz.</p>
<p>4. A magánéletben és a munka világában betöltött szerepek változó jellegének megértése</p>	<p>Az életpálya során betöltött szerepek változó voltát felismerve képes rugalmasan alkalmazkodni a változó elvárásokhoz. Az eltérő szerepek eltérő elvárásait kritikai gondolkodással szemléli és a szokásostól eltérő szerepeket betöltő személyeket előítélet-mentesen kezeli.</p>
<p>5. Saját életpálya-építési folyamatok megértése, változtatások kezdeményezése</p>	<p>A célok megfogalmazása során felismeri saját késztetéseinek és vágyainak szerepét, a célállítás folyamatának jelentőségét az életpálya-építésben. Az életpályát mint a változások folyamatát értelmezi, melynek során a célokat és a megvalósításukhoz vezető utakat a tapasztalat hatására módosítja, előrelátással és a tervezés folyamatainak tudatos alkalmazásával kezdeményezi a változásokat.</p>

A munkavégzéssel kapcsolatos kompetenciák

<p>1. Az életpálya-építést és munkavállalói célokat támogató egész életen át tartó tanulás</p>	<p>Felismeri a környezetében kínálkozó tanulási lehetőségeket, ezeket kiaknázza és összhangban a felismert munkaerő-piaci változásokkal folyamatos önfejlesztésre törekszik saját személyes céljaihoz illesztve, felismerve az egész életen át tartó tanulás nélkülözhetetlen voltát. A célok elérése útjában álló akadályok elhárítására kreatív megoldásokat talál.</p>
<p>2. Az életpályával és a munkavállalással, az adott munka végzésével kapcsolatos információk feltérképezése és hatékony alkalmazása</p>	<p>A munkafolyamatban utasításokat értelmez, követ, másokat végighallgat, és a betöltött szerepnek megfelelő kommunikációs formákat alkalmazza. Tevékenységében a minőség érdekében felelősséget vállal, hatékonyan és körültekintően szervezi a munkáját, melynek során másokkal együttműködik, esetlegesen eltérő érzelmeiket, szándékaikat észleli, és ennek tudatában cselekszik. A munkatevékenység során felmerülő új helyzeteket problémaként értelmezi, azok megoldásában a tanult algoritmusokat hatékonyan alkalmazza, egyéni és társas problémamegoldási folyamatokban vesz részt.</p>
<p>3. A munka, a társadalom és a gazdaság kapcsolatának megértése</p>	<p>Saját tevékenységei és a társadalmi folyamatok közötti kapcsolatokat, párhuzamokat észlelve fogalmazza meg saját értékrendszerében az etikus magatartás, a csapatban végzett, minőségi munka, valamint az egyéni és társadalmi jól-lét közötti összefüggéseket.</p>

HÍD A MUNKA VILÁGÁBA

Amint már utaltunk rá, a Dobbantó program egyik fontos célkitűzése, hogy a program célcsoportjába tartozó fiatalokat segítse a munka világában való eligazodásban, fejlessze mindazokat a kompetenciákat és ismereteket, amelyek szükségesek életpályájuk tudatos alakításában. Az életpálya-tervezés/-építés kiemelt jelentőségű, különösen, ha figyelembe vesszük a célcsoport sajátosságait, körülményeit: a lemorzsolódott, illetve korai iskolaelhagyó fiatalok gyakran súlyos személyes és a tanulással kapcsolatos nehézségekkel, sokszor szociális gondokkal is küzdenek. Emellett számítani kell arra is, hogy családjukban – akár generációkra visszamenőleg – nincs valódi munkavállalói, esetleg vállalkozói minta (a szülők egyike, esetleg mindkettő – ha egyáltalán kétszülős családban élnek – hosszabb ideje munkanélküli, lehet, hogy esélye sincs állást, munkát találni). Ennek következménye, hogy a fiataloknak nincs közvetlen tapasztalatuk azzal kapcsolatban, mit jelent munkaviszonyban lenni, illetve mit takar a mindennapos munkába járás.

Az érzékeny, sérülékeny célcsoport érdekében a Dobbantó a munka világa felé vezető holisztikus megközelítés mellett köteleződik el, pályaaorientáció helyett az életpálya-tervezésre, életpálya-építésre téve a hangsúlyt.

Az életpálya-tervezés megközelítésének kiinduló elvei a következők:

- nincs biztos választás, nincs egyenes út;
- az egyéni életutat legalább annyira befolyásolják a „véletlenek”, mint a tervezés;
- az egyén hite abban, hogy valamit képes/nem képes megcsinálni, korlátozhatja és előre is viheti;
- az egyén életútját erősen befolyásolja társadalmi helyzete, neme, etnikai hovatartozása.

A kiinduló elveket tovább árnyalják a közelmúlt felismerései:

- Az életpálya-építés szempontjából „szabad” választás többnyire nem létezik, illetve csak erősen korlátozottan. Szembe kell nézni azzal a ténnyel, hogy nem minden fiatal számára adott minden életpályával kapcsolatos lehetőség, választás, hiszen a társadalmi egyenlőtlenség általában igen jelentősen befolyásolja a szakma „választását”. A munka világa igen ígéretes jövővel kecsegtet egy tehetséges, iskolázott, jó családi háttérrel rendelkező, kreatív kisebbség számára. Ugyanakkor jóval több olyan munkavállaló lesz a jövőben is, akinek

kevésbé vonzó, akár monoton, manuális, nehéz munkát kell végezni, elsősorban a szolgáltatási szektorban.

- A lemorzsolódott, illetve veszélyeztetett fiatalokkal sikeresen foglalkozó oktatási rendszerek tapasztalatai alapján a rövid ideig tartó munkatapasztalat-szerzés, a cselekvésbe ágyazott tanulás (learning-by-doing) megközelítés fontos részei a megelőzésnek, illetve a korai beavatkozásnak. A rövid munkatapasztalat-szerzés, illetve a munkahelyek látogatása arra is jó, hogy megtörje az iskolába járás monotóniáját, a fiatalok kikapcsolódjanak az iskolai légkörből, és erőt gyűjtsenek a további iskolai munkához.
- Mindezek miatt a munka világa felé vezető híd, az életpálya-építés a Dobbantó program időkeretének 40%-át teszi ki, mégpedig háromféle tevékenységre fókuszálva:
  - Alapvető munkavállalói ismeretekkel és életpálya-építéssel kapcsolatos modulok feldolgozása.
  - Szakmacsoportokkal való ismerkedés – pályaaorientáció.
  - Munkahelyi tapasztalatszerzés, amely eleinte megfigyelést (job shadowing), a későbbiekben gyakorlati tevékenységet is jelent.

Az életpálya-építés a 21. század elején tehát legalább olyan kusza, hurkokkal, kitérőkkel tarkított, mint egy többszintes autópálya-csomópont. Az eligazodás sem könnyű, úgy, ahogy a csomópontokon sem, még térkép és pontos útjelző táblák segítségével sem. Viszont az útvonalakat többször is be lehet járni, vissza lehet kanyarodni, akár több jó irány is lehet a „célba érés” előtt!

SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ TANULÓK A DOBBANTÓ OSZTÁLYOKBAN

A pedagógustól elvárható magatartás

A Dobbantó programot megvalósító osztályba többféle sajátos nevelési igényű tanuló is járhat. A program koncepciójában alapelveként meghatározott támogató pedagógusi magatartás a sajátos nevelési igényű tanulók esetében kiegészül néhány szemponttal.

Az SNI-tanulók befogadása kapcsán a pedagógusok munkáját érintő alapvető, általánosan érvényes elvárások:

- A csoportba járó SNI-tanulók szakértői véleményének ismerete, tartalmának értelmezése.

- A viselkedés szintjén megjelenő problémák pszichológiai magyarázatának megismerése, megértése.
- Az adekvát segítségnyújtás érdekében a tanulók SNI-állapotának figyelembevétele, sajátos – alkalmazkodó, segítő – pedagógusi magatartás kialakítása és követése.
- A sajátos nevelési igényhez alkalmazkodó tárgyi környezet megteremtése esetén gyakran semmilyen további alkalmazkodásra, tanulmányi könnyítésre nincs szüksége a tanulónak, ezért az igények ismeretére és a megvalósítás elősegítésére különös figyelmet kell fordítani.
- Kapcsolatfelvétel egységes gyógypedagógiai módszertani központtal, a tanuló fogyatékosági típusának megfelelő végzettségű gyógypedagógus utazótanárral való együttműködés, konzultáció és szükség esetén segítségkérés egyéni tanulási utak, fejlesztés és módszerválasztás, speciális eszközök, segédeszközök és speciális taneszközök megválasztására vonatkozó kérdésekben a tanuló beilleszkedése, tanulási akadályozottságának és a másodlagos hátrányok kialakulásának megelőzése vagy leküzdése, a tanuló boldogulása érdekében.
- A tanuló egyéni speciális eszközei és a számára szükséges speciális taneszközök használatának lehetővé tétele, támogatása, új eszköz esetén használatának megtanítása, gyakoroltatása.
- Egyszerű adaptációk elvégzése.
- Toleráns, empatikus, elfogadó, rugalmas, igényes és támogató magatartás.

Az SNI-tanulók különböző csoportjai számára esélyegyenlőséget biztosító feltételek kialakítása

A különböző fogyatékoságokról és az ezek következtében kialakult sajátos nevelési igényről a pedagógusok gazdag szakirodalom és a Dobbantó honlapján megtalálható tanulmány segítségével tájékozódhatnak.

A sajátos nevelési igény oka	A pedagógus sajátos tennivalói, elvárt magatartása „Mindent érte, semmit helyette, nélküle”	Az adaptáció legfontosabb elemei – segédeszközök és tanulást segítő eszközök, megoldások és/vagy személyi segítők	Speciális taneszközök
Autizmus	<p>Az átlagosnál több idő biztosítása</p> <p>A tanuló irányítása heves érzelmek mutataása nélkül, röviden megfogalmazott, pontos, direkt utasításokkal</p> <p>Egyéni napirend, szótár használata, kényszeres viselkedési formák korlátozott tolerálása</p>	<p>A szövegben fontos elemek kiemelése aláhúzással, bekeretezéssel</p> <p>A rendelkezésre álló tér/idő megszervezése (jól látható jelek)</p> <p>Veszélyforrások kiküszöbölése</p>	Folyamatleírások, szemléletes rajzok

A sajátos nevelési igény oka	A pedagógus sajátos tennivalói, elvárt magatartása „Mindent érte, semmit helyette, nélküle”	Az adaptáció legfontosabb elemei – segédeszközök és tanulást segítő eszközök, megoldások és/vagy személyi segítők	Speciális taneszközök
Beszéd fogyatékos	<p>Az átlagosnál több idő biztosítása, türelem</p> <p>A feleletek elfogadó, megértő értékelése, írásbeli feleletnél javítóprogram használatának engedélyezése</p> <p>Az írásbeli beszámoló kiváltása szóbelivel; vázlatadás</p>		<p>Személyi számítógép</p> <p>Kommunikátorok</p>
Tanulásban akadályozottak (Enyhe értelmi fogyatékos)	<p>Az átlagosnál több idő biztosítása</p> <p>Következetesség a közösen hozott szabályok alkalmazásában</p> <p>Differenciált foglalkoztatás biztosítása</p> <p>A pozitív megerősítés látható formáinak alkalmazása</p>		<p>Zsebszámológép</p>

A sajátos nevelési igény oka	A pedagógus sajátos tennivalói, elvárt magatartása „Mindent érte, semmit helyette, nélküle”	Az adaptáció legfontosabb elemei – segédeszközök és tanulást segítő eszközök, megoldások és/vagy személyi segítők	Speciális taneszközök
Hallássérülés	Az átlagosnál több idő biztosítása, a vizuális szemléltetés hangsúlyának érvényesítése A tanuló optimális elhelyezése a teremben	Az információhoz jutás akadálymentesítése (hanginformációk vizualizálása)	
nagyothallás	Szájrol olvasás feltételeinek biztosítása Lényegkiemelés A tanulás segítése vázlatadással A szövegalkotás, a tollbamondás utáni írás nehezítettségének figyelembevétele	Indukciós hurok	Hallókészülék Rádió adó-vevő készülék
siketség	Egyéni követelménytámasztás idegen nyelv tanulásakor Felmentés lehetősége a szóbeli teljesítés alól	Vibrációs és/vagy fényjelzők (csengő, személyhívó, vészjelző stb.) Jelnyelvi tolmács	Rádió adó-vevő készülék, hallókészülék
Látássérülés	Az átlagosnál több idő biztosítása Minél több érzékszerv bevonása az ismeretszerzésben	A környezet és az információhoz jutás akadálymentesítése (vizuális információk hanggá alakítása)	Domborított térképek, ábrák Speciális vonalazású füzetek
vaktság	Szükség esetén kíséret biztosítása Csoport- és páros munkában adekvát feladatadás	Fehér bot, a közlekedést segítő vezetősávok kialakítása Képernyőolvasó program, laptop, szkennel, diktafon, felolvasó Kísérő, vakvezető kutya	A Braille-írás-olvasás eszközei Speciális geometriai eszközök Digitális tankönyvek

A sajátos nevelési igény oka	A pedagógus sajátos tennivalói, elvárt magatartása „Mindent érte, semmit helyette, nélküle”	Az adaptáció legfontosabb elemei – segédeszközök és tanulást segítő eszközök, megoldások és/vagy személyi segítők	Speciális taneszközök
gyengénlátás	<p>A láthatóság feltételeinek biztosítása</p> <p>Vizsgákon a tanuló által egyébként használt eszközök használatának engedélyezése</p> <p>A tanuló optimális elhelyezése a tanteremben</p>	<p>Megfelelő betűméret, betűtípus, betű- és sor-távolság</p> <p>Emelhető lapú pad, könyvtartó, megfelelő általános és helyi megvilágítás</p> <p>Nagyítószoftverek</p>	<p>Speciális vonalazású füzetek</p> <p>Elektronikus olvasókészülék, nagyítók</p>
aliglátás	<p>Szükség esetén kíséret biztosítása</p> <p>Esetenként az írásbeli felelet kiváltása szóbeli számonkéréssel</p> <p>Egyszerű adaptációk elvégzése</p> <p>A tanuló optimális elhelyezése a tanteremben</p>	<p>A közlekedést segítő vezetősávok felfestése</p>	<p>Speciális vonalazású füzetek</p> <p>Elektronikus olvasókészülék, nagyítók</p>
Mozgáskorlátozottság	<p>Az átlagosnál több idő biztosítása</p> <p>Szükség esetén kíséret, segítő biztosítása</p> <p>A tanuló optimális elhelyezése a tanteremben</p>	<p>A közlekedés/épület akadálymentesítése</p> <p>Speciális tanulópad, esetenként egyénileg kialakított eszközök</p> <p>Személyi segítő</p>	<p>Speciális vonalazású füzetek, íróeszközök</p> <p>Egyénileg kialakított eszközök</p>

A sajátos nevelési igény oka	A pedagógus sajátos tennivalói, elvárt magatartása „Mindent érte, semmit helyette, nélküle”	Az adaptáció legfontosabb elemei – segédeszközök és tanulást segítő eszközök, megoldások és/vagy személyi segítők	Speciális taneszközök
Részképességzavar			
diszlexia	Az olvasás kiváltása hangzó anyagok biztosításával Csoport- és páros munkában a hosszú szövegek olvasását, megértését együttműködés segíti; vázlatadás		Diktafon
diszgráfia	Az írásbeli felelet kiváltása szóbeli számonkéréssel; a helyesírás értékelése alóli felmentés		Személyi számítógép
diszkalkulia	Számológép használatának engedélyezése		Zsebszámológép

A DOBBANTÓ PROGRAM KAPCSOS KÖNYVEI

A programban alkalmazandó modulokat 8 db „kapcsos könyvben” adjuk közre. Az első kettő a NAT műveltségterületeihez kötődő témakörökhöz készült modulokat tartalmazza, a harmadik és negyedik kötet az alapvető életpálya-építési és munkavállalási ismeretek/kompetenciák fejlesztését segítő, az utolsó négy pedig a szakmásmertető, pályaorientációs funkciójú modulok gyűjteménye.

A diákok számára használandó feladatlapok, mellékletek gyűjtéséhez egy külön kapcsos kötet, a DobbanTok készült, amely tanulói példányszámban áll rendelkezésre. A tanulók számára nyomtatott eszközök termé-

zetesen részét képezik a tanárok számára készült köteteknek is. A diákoknak szóló lapok mindegyikén „D” betű jelzi, hogy az a tanulóknak készült.

A sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztéséhez szükséges ismeretekről segédanyag készült, mely elektronikus úton elérhető az iskolák, a pedagógusok számára.

Budapest, 2010. augusztus

A DOBBANTÓ CSAPAT SZERZŐI ÉS SZERKESZTŐI

A NAT-MŰVELTSÉG- TERÜLETEK MODULJAI

Ezeknek a moduloknak a célja biztosítani a Nemzeti alaptantervben szereplő kulcskompetenciák fejlesztését, amelyek lehetővé teszik, hogy a diákok a tanulás folyamatában érdeklődéssel és felelősséggel vegyenek részt. Itt nem tanterv jellegű, tantárgyanként rendszerezett ismeretek közvetítéséről van szó, hanem olyan nyitottság és témakörönként bizonyos mértékű tájékozottság kialakításáról, amely megfelelő modellt nyújt a diákoknak a tanulás, a tudás iránti elköteleződés kialakításához. Reméljük, hogy korábbi iskolai kudarcaik ellenére a Dobbantó program eredményeként, motiváltságuk és önbecsülésük visszanyerésével újra képessé válnak a tanulási folyamatban való hatékony és sikeres részvételre.

A Dobbantó programban a tanulók előzetes sajátosságait figyelembe véve a NAT műveltségterületeihez kötődő modulokkal a tanulók erősségeire alapozott fejlesztés zajlik. Ez az általános iskola végére kialakítandó, legalább minimális szint elérését jelenti első sorban a következő területeken:

- az alapvetőnek tekinthető kompetenciák fejlődése tekintetében (olvasás, írás, számolás),
- az önálló, eredményes, hatékony tanúláshoz szükséges sajátosságok formálása terén, azaz a megfelelő, az aktivitásra, tudáskonstrukcióra épülő tanúláskép kialakulásában, az önálló tanúlásszervezés elsajátításában, a közösségben való, kooperatívításra épülő tanúlás értékeinek elfogadásában és ennek megfelelő tanúlási gyakorlat kialakulásában,
- az anyanyelvi és az idegen nyelvi kommunikáció további tanúláshoz elengedhetetlen színvonalának elérése terén,
- a gondolkodás, benne a problémamegoldás továbbhaladáshoz szükséges szintjének biztosításával.

A modulokban a tevékenység-központú megközelítés, a tanulók együttműködését serkentő módszerek ajánlása segíti a szociális kompetenciák fejlesztését is, így a szociális kompetenciák fejlesztése a programon belül

szintén folyamatosan érvényesülő szempont. A feladatok gyakran adnak lehetőséget a csoportos munkán belül az egyéni sajátosságokhoz való alkalmazkodásra is.

A modulok megvalósításának leírt menete javaslat. A pedagógus a diákcsoport igényeinek, szükségleteinek, képességeinek és érdeklődésének megfelelően szabadon alakíthatja azokat. Cél a diákok ismereteinek bővítése az érdeklődés és a motivált hozzáállás megtartása mellett.

Fontos alapelv, hogy a tanév során a modulok alkalmazása a diákok sajátosságaihoz, különös tekintettel érdeklődéséhez és előzetes tudásához igazodóan történjen.

A NAT műveltségterületeinek moduljaihoz 15 modul tartozik az alábbi megoszlásban:

- matematika műveltségterület: 2 modul,
- természetismeret műveltségterület: 4 modul,
- kommunikáció és anyanyelv műveltségterület: 5 modul,
- társadalom- és jelenkorismeret: 2 modul,
- angol nyelv: 1 modul,
- német nyelv: 1 modul.

A modulok a különböző változatokkal együtt általában 50 tanórára készültek, de ebből kb. 25 óra a megvalósítandó egy tanévben. Tehát bőven van a pedagógusnak, a diákoknak választási lehetősége.

Egy-egy modul általában 4-5 részmodulból áll, és kb. 4-8 órát ölel fel.

A program kapcsolatot keres és javasol a pedagógusoknak a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet által már kidolgozott fejlesztő stratégiákkal a Szakiskolai Fejlesztési Program II. keretében készült Fejlesztő feladatok 1. és 2. kötetéből a részmodulokhoz tematikusan illeszkedő válogatás ajánlásával.

A MODULOK SZERKEZETE

1. A modul bevezetője, benne a részmodulok neve, óraszám
2. A részmodulok kifejtése
  - Bevezető
  - Kiemelten fejlesztendő kompetenciák
  - Igényelt idő
  - Mely célok eléréséhez járul hozzá?
  - Szaktudományi és pedagógiai háttér
  - Ajánlott feldolgozási mód
  - A foglalkozások részletes leírása
  - Források
  - Mellékletek

A mellékletek számozása részmodulonként 1-essel kezdődik. A modul leírásában található összegző táblázat tájékoztatást ad a mellékletek címéről és sorszámról, valamint a típusáról is (feladatlap, munkalap, információs lap, megoldókulcs, tanári segédanyag vagy éppen a digitális melléklet CD-n stb.). A mellékleteken található „T”, illetve „D” jelzés mutatja, hogy az adott melléklet a pedagógus (tanár) vagy a diák számára készült-e. Utóbbiak esetében minden diák egyet-egyét kap az adott mellékletből.

A NAT-MODULOK FELÉPÍTÉSE MŰVELTSÉGTERÜLETENKÉNT – 1. KÖTET

Matematika

A modul száma	A modul címe	A részmodul száma	A részmodul címe
1. modul	Ez az én világom	1. részmodul	Játék? Matek? Matekjáték?
		2. részmodul	Kombinálok, kísérletezek, értelmezek
		3. részmodul	Méretet veszek
		4. részmodul	Libasorban
2. modul	Tudok számolni? Tudok számolni. Tudok számolni!	1. részmodul	Rend a lelke mindennek
		2. részmodul	Keresem a számot
		3. részmodul	Hogyan számoljak?
		4. részmodul	Darabolok, tizedelek
		5. részmodul	Egyenes vagy fordított?
		6. részmodul	Zsebemben a gépem

Természetismeret

A modul száma	A modul címe	A részmodul száma	A részmodul címe
1. modul	Felülnézetből	1. részmodul	Otthonunk, a Föld
		2. részmodul	Hogyan mozog?
		3. részmodul	Mérjük meg a világot!
		4. részmodul	Élet a Földön
2. modul	Közelebbről	1. részmodul	Eltűnik vagy átalakul?
		2. részmodul	A fény
		3. részmodul	Táplálkozás az élővilágban
		4. részmodul	Mit főzzünk?
3. modul	Belülről	1. részmodul	Környezetvédelem projekt
		2. részmodul	Energia
		3. részmodul	Anyagaink
4. modul	Kint is vagyok, bent is vagyok	1. részmodul	Kontinensek hétköznapjai
		2. részmodul	Van-e élet a Földön?
		3. részmodul	Hazai tájakon
		4. részmodul	A mi technikánk

Társadalom- és jelenkorismeret

A modul száma	A modul címe	A részmodul száma	A részmodul címe
1. modul	Időlift	1. részmodul	Idegenvezetők
		2. részmodul	Az iskolába vezető út kiindulópontja: az otthon és a család
		3. részmodul	Az iskolába vezető út
		Javaslatok horizontális tartalmak beépítésére	
2. modul	Kaleidoszkóp (a modul nem tartalmaz külön részmodulokat)	1. foglalkozás	„A mi lakásunk, a mi utcánk, a mi városunk” című projekt megtervezése
		2. foglalkozás	Településtörténet
		3. foglalkozás	Nevezetes objektumok a településen
		4. foglalkozás	A történelem és a hétköznapok hősei
		5. foglalkozás	A település nevezetes ünnepei
		6. foglalkozás	A település az irodalomban
		7. foglalkozás	A kultúra szinterei
		8. foglalkozás	Tér és társadalom
		9. foglalkozás	A történelem árnyékában
		10. foglalkozás	Mire jutottunk?